

Po pozabljenih dolinah in vaseh Beneške Slovenije

OD VISKORŠE DO TORLANA

To ni bilo samo turistično popotovanje, temveč tudi srečanje s čudovito pokrajino in njenimi ljudmi. Na poti smo marsikaj slišali pa smo vse to skušali spet zvesto zapisati

Naša pot od Viskorše do Torlana se je začela čisto turistično: namen smo imeli samo bežno obiskati te kraje, ki leže, razen Torlana, visoko v hribih. Nekoliko nas je tudi motila pot, pa ne samo zato, ker ni bila ves čas asfaltirana, temveč tudi zaradi zmrzali snega in podobnih nevšečnosti, ki za vsakim ostrim ovinkom ali nad previsom preže na še tako pozornega in pazljivega voznika. No, vsemu temu smo se izognili s previdno in počasno vožnjo, ki nam je hkrati nudila čudovit razgled na hribe in globoke, ostro zarezane doline, katerih bregove so tu pa tam pestrile posamezne hiše ali skupine hiš, podobne tropu razkropljene črede ovac, izgubljene nekje med hribi in dolinami. Bil je zimski čas, v nekem smislu nenaklonjen turističnim in lepotnim užitek, a vseeno nam je srečanje z ljudmi odtehtalo vso mrtvost narave in sivo, melanholično mehko naše Benečije pozimi.

V Viskorši smo najprej zavili v gostilno pri Štaku. Krčmarica Ileana, krepka, odrezava in zgovorna ženska pri štiridesetih letih nas je bila zares iskreno vesela. V navalu njene prisrčnosti je bilo tudi nekaj robotosti in očitkov, češ, zakaj nas ni bilo tako dolgo v Viskoršo in vsi naši izgovori je niso mogli kaj preveč prepričati. Povabila nas je takoj na kozarec domačega vina in ob odprtju, furlanskem ognjišču, na katerem je bolj tlel kot pa gorel kostanjev panj, nam je postregla še z domačo salamo in sirom.

Ko smo se tako izdatno podprli, nas je popeljala v vinsko klet, ki jo je izredno zanimivo in okusno preuredila v zares izjemen in nenavaden gostinski lokal. Ko smo vstopili v podzemeljsko klet, se nam je zazdelo, da nismo prišli v gostinski lokal, temveč v etnografski muzej. Po stenah, pod stropom in vsepovsod so viseli ali pa bili postavljeni originalni leseni kmečki izdelki in orodje, od dragocenega lesenega kolovrata, do cokel za teptanje zemlje, ki jim tod pravijo «žlicarji». Presenetila nas je tudi litografija panorame Ljubljane iz 17. stoletja in na začudene poglede smo dobili odgovor, da so ji to sliko pustili v spomin tantje iz orkestra Kombo iz Ljubljane, ki so gostovali v tem njenem folklornem «nočnem lokalu». Preveč prostora bi še porabili, če bi hoteli opisati ostalo kmečko orodje od terlanice za lan pa do preprostih kmečkih lesenih vil. Ko smo tako opazovali to folklorno «razstavo» domače obrti in kmečkega orodja, se nikakor nismo mogli znebiti misli, da smo podobne predmete že videvali po kmečkih hišah Gorenjske, Dolenjske, in Štajerske, da so si tako neverjetno podobni in tako spet po svoje pričajo o slovenskem značaju teh krajev.

Težko smo se poslovili od krčmarice Ileana, ki je hotela, naj na vsak način še ostanemo in z obljubo, da se bomo spomnili zagotovo vrnili, nas je končno pustila.

Zapustili smo vas in pred cerkvijo, tik ob pokopališču, ugledali mogočno lipo, zopet znamenje slovanstva. Saj je znano, da je prav lipa kot drevo simbol Slovanov. Velikost in obseg lipe pa sta kazala, da gre za staro drevo in pojasnilo, da so jo bili zasadili predniki prebivalcev Viskorše še v Napoleono-vih časih. Ko smo se spomnili ob tej priložnosti na lipo, smo tudi zvedeli, da so imeli v sosedni občini tudi več kot štiri sto let staro lipo, ki pa je žal odmrla zato, ker lipa v italijanski zakonodaji ni zaščitena kot pomembno drevo.

Kmalu smo se začeli po strmih

ovinkih spuščati v dolino in naša prva postaja na tej poti je bil Debelež. Prijazno naselje, ki leži že globoko v dolini, je prav tako utonilo v zimsko spanje. Ob cesti je ropotal le starinski mlin z lesenim, velikim kolesom, ki se je vneto vrtilo kljub velikim ledenim svečam ob ojesu. Pokukali smo še v mlin, kjer se je pravkar mlela koruza.

Mlinarja ni bilo nikjer, le lesene stope so enakomerno in zamolklo udarjale ter pele svojo monotono pesem o kruhu. Mlin je bil v glavnem lesen in je no drobno mlel koroza, vendar si imel občutek, da bi bolj sodil v muzej kot pa, da še vedno opravlja svoje delu kljub elektriki, nafti in atomski energiji. in melje, to smo videli, dobro in drobno, verjetno na veliko veselje mlinarja in kmetov, ki so bili prinesli svojo žetev v mletje.

Torlan je bila naša zadnja postaja pred Vidmom. Tu smo bili že v Furlaniji, oziroma na meji med Benečijo in Furlanijo. Pa smo spet, prav tu, doživeli novo in veselo srečanje. Nasproti nam je namreč prihajal peš enainsedemdesetletni Marcel Novak, ki jo je z nahrbtnikom na rami kljub visokim letom čilo in veselo mahal peš v Debelež. Povabili smo ga na kozarček in na kratek razgovor in ni se dal prositi. Celo fotografiranje je prenesel z zadovoljstvom.

Ob kozarčku za gostilniškim pultom v Torlanu nam je Marcel zaupal svojo življensko zgodbo.

«1911. leta, ko sem bil star trinajst let, sem že začel delati na Češkem, potem pa sem delal leto dni v Münchenu. 1912. leta pa me je pot zanesla na Javornik, v jese-
(nadaljevanje na 2. strani)

Pogled na Viskoršo v Krnatski dolini, ki leži nekako na pobočju Velikega vrha. Vas sestavljata dva zaselka: Dolenji in Gorenji konac in je največja v tipanski občini, kamor upravno pripada

OZEMELJSKE SPREMEMBE V VIDEMSKI PROVINCI

Ustanovljena nova provinca - Pordenone

Nova administrativna enota, ki leži na desnem bregu Tilmenta, meri 2.300 kv. km. Šteje 51 občin in kakih 250.000 prebivalcev - Glavno mesto nove province je industrijsko središče dežele Pordenone, ki šteje kakih 55.000 prebivalcev

Ustanovitev nove province Pordenone je zagotovo narekovalo več vzrokov. Med glavnimi vzroki sta na prvem mestu zgodovinska opredeljenost in neverjetni povojni gospodarski razvoj tega področja. Tretji vzrok pa je verjetno tudi v preveliki razsežnosti videmske province in oddaljenosti Pordenona od glavnega mesta Furlanije Vidma.

Ozemlje na desnem bregu Tilmenta, od morja do Karnije, je bilo že pred mnogimi stoletji zgodovinsko opredeljeno. O tem ozemlju govori že v 11. stoletju neko «cesarsko pismo» Konrada II. Nova provinca meri 2.300 kvadratnih kilometrov, šteje 51 občin ter ima okrog četrtilijonsko prebivalstvo. Novo provinco je zahtevalo 49 občin bivšega okrožja, samo dve občini sta bili proti, to sta občina Forgarija na skrajnem severu desnega brega Tilmenta in občina San Martino al Tagliamento. Morda bodo s kasnejšim deželnim zakonom zadovoljili zahteve občine Forgarija, da se priključi nazaj k videmski provinci, v katero je spadala do sedaj. Tudi furlanski poslanec Biasutti, ki je doma prav iz te občine, je zastavil ves svoj vpliv in zagotovil, da bo občina Forgarija ostala v videmski provinci.

Ko smo govorili o gospodarski nujnosti, ki je narekovala ustanovitev nove province, moramo predvsem omeniti neverjetni razvoj mesta Pordenona, ki je morda do-

živelo največji gospodarski razvoj med italijanskimi mesti po vojni. Če namreč pogledamo statistike za nazaj, vidimo, da je Pordenone imel tik pred vojno komaj nekaj nad 12.000 prebivalcev. Pred de-

setimi leti je ljudsko štetje naštel v Pordenonu 27.000 prebivalcev. Danes pa šteje Pordenone kar 55 tisoč prebivalcev, to pa pomeni, da se je prebivalstvo v desetih letih
(nadaljevanje na 3. strani)

OB DNEVU ŽENA

8. marca je ves svet praznoval mednarodni dan žena in s tem spet opozoril na vlogo in pomen ženske v sodobnem, naglo razvijajočem se svetu. Ob tem dnevu pa naj naše misli ne veljajo samo ženski kot današnjemu pomembnemu dejavniku v sodobnem političnem življenju, temveč tudi ženski kot materi, vzgojiteljici otrok in delavki.

Kljub številnim, lepim načelom o enakopravnosti žena v političnem in ekonomskem življenju, se ta načela vendar le počasi in s težavo pridobivajo svojo domovinsko pravico in potrditev. Res je, da so danes ženskam dostopni skoraj vsi poklici, da imajo danes ženske možnosti šolati se in izobraževati na vseh šolah, tja do univerz, kot je na drugi strani spet res, da je največja zaostalost še danes najbolj prisotna prav med ženskimi delom prebivalstva. Toda kljub vsemu temu je bil doslej storjen že velik korak naprej in številke o zaposlenosti žensk samo pričajo, kako se je s tem dvignila ženska neodvisnost od čisto ekonomskih činiteljev, ki so bili doslej v vsej zgodovini glavni vzrok ženske odvisnosti od moškega in s tem tudi njene zaostalosti.

Boj za žensko enakopravnost se torej še vedno nadaljuje in to zelo uspešno, kar je treba vsekakor priznati. Vendar pa žal, vse premalo kljub temu priznavamo ženski njeno edinstveno vlogo kot materi in vzgojiteljici otrok, kot temeljnemu stebru sleherne družine. Zato bo morda tudi prav, če se bomo prav ob mednarodnem ženskem prazniku spomnili žensk kot mater in stebrov družine.

Se posebej pa bo prav, če se bomo ob tej priložnosti spomnili naših beneškoslovenskih žensk, ki opravljajo morda še težjo nalogo kot ostale ženske po svetu. V mislih imamo namreč dejstvo, da slone na naših ženskah po dolinah in hribih naše Benečije kar vsi štirje stebri družine, saj so povečini njihovi možje in sinovi v tujini, kjer si v potu svojega obraza služijo vsakdanji kruh tako zase kot za svoje družine. Beneškoslovenska žena pa mora zato doma poleg vzgoje otrok skrbeti še za malo posestvo in tako povrh še precej garati, ker ni pač doma moških, krepkih rok. In v tem je morda veličina naših žensk, ki morajo tako doma garati za dva ali tri ljudi, kljub temu pa ohranjajo zvesto naprej naš rod in jezik. In zato se v tem smislu še posebej priklanjamo vsem tem našim, neznanim ženskam, ki nosijo tako težko breme, a ga vseeno uspešno prenašajo brez tožba in nejevolje.

In prav tem, beneškoslovenskim ženam, veljajo še posebej naša voščila in najlepše želje ob njihovem prazniku, 8. marcu, mednarodnem dnevu žena.

Od Viskorše do Torlana

S PRVE STRANI

niško železarno, ki sem ji potem kaj kmalu dal slovo. Spet sem odšel na Češko, kjer sem delal v opekarnah. Tu me je tudi dohitela prva svetovna vojna. Ker sem bil italijanski državljani, sem postal vojak šele 1916. leta. Poslali so me na frontov Trentinu. No, svetovno vojno sem uspešno zaključil, potem pa sem najprej pomagal graditi cesto v Tipani. Toda doma kmalu ni bilo več dela in moral sem v tujino.

Pot me je zanesla v Gornjo Šlezijo, kjer sem delal in ostal do 1940. leta. Med drugo svetovno vojno pa me je končno premagalo domotožje. Vrnil sem se dokončno domov in tako imam zdaj hišo v Tipani ».

« Kaj pa ste-le delali, oziroma kakšen je bil vaš poklic, » smo dalje radovedno silili vanj.

« Bil sem težak, » je odgovoril kratko in s tem povedal vse. Potem pa je še pristavil, da ima hčerko poročeno v Gorici in da jo hodi večkrat obiskat.

In spet je bil čas tisti, ki je prekinil naš prijeten in zanimiv razgovor z Marcelom. Mi smo se odpejli po asfaltu proti Vidmu, krepki in zgovorni Marcel pa si je oprtal nahrbtnik in jo mahnil peš navkre-

Prijazna oštirka Ileana z možem Jakomom v svoji karakteristični in daleč naokoli znani gostilni

ber. Ko je izginjal za ovinkom, se nam je zdel kot tista naša korenina, katere ne morejo omajati niti izruvati najhujši viharji. Naša korenina v dobesednem in prenesenem smislu te besede.

TORLAN - Ta vas leži tik ob vhodu v krnahtsko dolino in je bila med vojno precej požgana. O njej mnogo govori tudi znani italijanski pisatelj Ippolito Nievo v romanu « Il Conte pecoraio »

V OKVIRU MEDSEBOJNEGA SODELOVANJA

Pogovori med predstavniki občine Tolmin in predstavniki beneških Slovencev

Dne 5. t.m. so se v Tolminu sestali predstavniki Socialistične zveze delovnega ljudstva Gornjega Posočja in predstavniki beneških Slovencev, da bi pregledali do sedaj opravljeno delo, ki ga je vseboval program, izdelan na lanskem srečanju v Trentu.

Prisotni so ugotovili, da je bil večji del sprejetih nalog iz tega programa kulturno prosvetnega sodelovanja med občino Tolmin in Beneško Slovenijo uresničen. Na tem sestanku so ugotovili tudi, da obstoja še cela vrsta možnosti za razširitev kulturnega sodelovanja kakor tudi sodelovanja na drugih področjih, ki zanimajo slovensko prebivalstvo na eni in drugi strani meje.

73 tisoč obmejnih prehodov v Nadiški dolini

Februarja letos se je mednarodni promet na prehodu pri Štupci-Robič spet normaliziral. Skupno so zabeležili 73.065 prehodov, med njimi je bilo 66.523 prehodov italijanskih državljanov in 6.542 tujih državljanov, to je v glavnem Jugoslovanov.

V istem obdobju pa je uporabilo avtobusno progo iz Čedala v Tolmin 1.907 oseb in 1.693 iz Tolmina v Čedad.

Padla s senika

Sestdesetletna gospodinja Natalija Raccaro iz Petejaha pri Špetru je padla s senika in si zlomila levo rama. V bolnišnico so jo sprejeli s prognozo mesec dni zdravljenja.

Spustili so fazane

Lovci iz Špetra Slovenov si zelo prizadevajo, da bi obogatili svoja lovišča. Zato so te dni spustili v lovišča veliko število fazanov, da bi obnovili rod in pomnožili število ptic. Več sto fazanov so spustili na svobodo. Upajo, da bo tako lovišče postalo bogatejše in nudilo kasneje tudi boljši lov na fazane.

Podbonesec

Za carinski urad v Štupci

Pred dnevi je bil sestanek na katerem so obravnavali problem

Komisija za javna dela v senatu je dokončno odobrila osnutek zakona, ki dopolnjuje in spreminja obstoječi zakon za gradnjo novih cest in avtomobilskih cest.

Furlanski senator Zannier je ob sprejetju osnutka zakona konkretno govoril o avtomobilski cesti Videm — Trbiž — Avstrija. Senator je ob tej priložnosti omenil nujnost načrtovanja novih cest na področju Furlanije in gorskega področja, kjer je še danes čutili pomanjkanje dobrih komunikacijskih zvez, še posebej zvez s tujino, s Slovenijo in Koroško. Ko je govoril o avtomobilski cesti čez Brenner, je senator Zannier dejal, da bo s tem sicer rešen problem zvez vzhodnih pokrajin Avstrije in drugih narodov Zahodne Evrope, vendar pa pomeni prehod čez Trbiž prav tako pomembno pot iz Srednje Evrope proti Jadranu in Italiji.

V tem smislu mora dobiti avtomobilska cesta Videm — Trbiž — Avstrija nedvomno prednost, ker bo hkrati tudi veliko prispevala k ekonomskemu razvoju področja, po katerem poteka. Sicer pa je senator Zannier še poudaril, da je gradnja te ceste v soglasju z planiranimi evropskimi avtomobilskimi cestami, ki so jih dokončno programirali na mednarodni konferenci v Zenevi 1950. leta. Kajti avtomobilska cesta Videm — Trbiž je v bistvu del dveh planiranih evropskih avtomobilskih cest in sicer E7 (Rim - Dunaj - Varšava) in E14 (Rim - Praga - Ščečin).

Ob zaključku je senator Zannier dejal, da je gradnja te ceste nujnost, še posebej spričo posebnega sestanka v Trbižu ob prisotnosti ministra Mancinija, ki sta se ga udeležili tudi delegaciji slovenske in koroške vlade.

carinske službe na obmejnem bloku Štupca-Robič v Nadiški dolini.

Na sestanku so predstavniki carine in državnih oblasti ugotovili nujnost ureditve carinske službe na obmejnem bloku v Štupci, ki postaja poleg blokov v Trbižu in Gorici čedalje potrebnejši za razvoj gospodarstva v Nadiški dolini in gospodarski izmenjavi z Jugoslavijo. Ob zaključku kratkega sestanka so prisotni zahtevali od videmskega prefekta, da naj tudi čimprej uredijo prostore za življenje in delo carinske službe na tem mednarodnem obmejnem bloku.

Spet začetek ribolova

Normalno vodno stanje v Nadiži je spet omogočilo ribičem ulov rib. Tako je 57 letni Umberto Di Gaspero iz Spesse pri Čedadu te dni ulovil postrv, ki je tehtala 2 kg in 160 gr. Nedvomno je tako težka postrv redkost v vodah Nadiže.

CESTNA ZVEZA VIDEM - TRBIŽ - SREDNJA EVROPA

Nujnost in potreba mednarodne avtomobilske ceste

Furlanski senator Zannier zahteval prioriteto za gradnjo te pomembe mednarodne arterije, ki bo olajšala povezavo med Srednjo Evropo in Jadranom in hkrati prinesla gospodarski napredek Furlaniji in področju ob njej

Bodoča avtomobilska cesta Videm — Trbiž pa ne bo povezovala samo Avstrije in Srednje Evrope s Furlanijo in Jadranom, temveč se bo nanjo v Trbižu priključila tudi cesta Ljubljana — Kranj — Trbiž, tako imenovana « gorenjska magistrala », preko nje pa tudi Zagreb in Beograd.

Sedanja cesta Avstrija — Trbiž — Videm zagotovo več ne ustreza povečanemu turističnemu in tudi prevoznikemu prometu in postaja danes že ozko grlo in ovira če-

dalje večjim turističnim in ekonomskim tokovom, ki imajo tod najkrajšo pot iz Srednje in Vzhodne Evrope na severni Jadran.

Strjene kolone avtomobilov v obeh smereh med sezono na tej cesti same dovolj zgovorno pričajo in terjajo čimprejšnjo rešitev. Ta pa je le v gradnji moderne avtomobilske ceste, ki nima samo lokalnega ali državnega pomena, temveč kot smo že omenili, nosi obeležje mednarodnega pomena.

REZIJA

TRADICIONALNO TRIDNEVNO PUSTOVANJE

Tudi letos je bilo tradicionalno rezijansko pustovanje v različnih krajih doline. Skupine praznovalec oblečene v tradicionalne noše doline ali maškere so izvajali ob zvokih citer rezijanske narodne plese.

Tradicija v dolini zahteva, da pustovanje traja tri dni. Ljudstvo se tega pustovanja v resnici udeležuje množično, to je ne samo mladi in šaljevci temveč zares vsi ljudje rezijanske skupnosti. Od povsod je slišati sladke melodije rezijanske violine, ki igra neprestano, slišati je vedno druge napeve.

Starodavni slovanski ples ima v sebi nekaj kar človeka prevzame in vzpodbudi, ritem plesa pa ne utruji niti starih niti mladih, pa čeprav traja vso noč. Pustovanja posebej Pust, ki ga zmago-slavno nosijo tri dni ter ga ob koncu obsodijo na smrt in zažgejo na pustni terek. V organizacijo domačega Turističnega društva se je tudi letos udeležilo poleg domačinov pustovanja tudi veliko Furlanov in drugih obiskovalcev, višek pa je bil v tekmovanju za najboljšo masko, dalje za najstrašnejšo masko ter tekmovanje godbenikov.

Za najlepšo masko je bila izbrana Albina Madotto iz Osojanov. Nagrado za najlepšo otroško masko sta prejeli Nicoletta Tosoni in Biasio Anita iz Bilega. Tudi v vas Bilo je šla prva nagrada za godbenike. Prejel jo je Livio Miceli.

Ob koncu omenimo še to, da so v žiriji sodelovali tudi nekateri sodelavci italijanske radiotelevizije, ki so prišli posnet na trak nekatere rezijanske ljudske napeve.

Iz Kanalske doline

Deželna vlada je pred dnevi odobrila osnutek zakona za financiranje nakupa in sistematizacije zemljišča namenjenega za obmejno carinsko poslovanje na mejnem bloku Kokovo ter za druge nujno potrebne objekte. Za to predvidevajo 400 milijonov lir stroškov, ki bodo dodeljeni v dveh obrokih.

Obnoveitev in razširitev omenjenega bloka narekuje več vzrokov, predvsem pa izredna gostota tako tovarnega kot turističnega prometa ne samo med Avstrijo in Italijo temveč gravitacija celot-

nega prometa iz Srednje in Vzhodne Evrope.

Smrtna avtomobilska nesreča

V bližini Pontaflija se je pred dnevi smrtno ponesrečil v prometni nesreči mladi Mauro Petrocchi iz Trbiža. Priljubljenega mladeniča so na njegovi prerani zadnji poti pospremili številni sorodniki, znanci in prijatelji, ki so poznali in ljubili pokojnega.

Nova telefonska številka rdečega križa

Rdeči križ in Trbiža sporoča, da je zaradi sprememb na telefonskem omrežju dobil novo telefonsko številko. Če potrebujete pomoč rdečega križa, kličite številko 2482 trbiškega omrežja.

Iz pod Matajurja

Skoraj tritisoč jajc v eni sami noči

V Sovodnjah je star običaj, da zadnji dan pusta prijateljske skupine ob spremljavi harmonikarja hodijo po vaseh in zaselkih od hiše do hiše nabirat domače pridelke in dobrote. Tako je skupina štirih prijateljev iz Sovodnjah v spremstvu harmonikarja nabrala v eni sami noči več kot 2.800 jajc in 100 salam, ki so tehtale 90 kilogramov.

Podarjene dobrote so potem prodali in priredili sovaščanom pustno veselico s plesom in jedajo.

Grmek

Občinska seja

Pod predsedstvom župana Lucia Zufferlija se je sestel občinski odbor, ki je imenoval svoje predstavnike v šolski patronat in ustanovo za varstvo otrok OMNI. Prav tako je občinski odbor odobril načrt za gradnjo vodovoda v Hlodič in načrt za gradnjo poljske poti iz Luž v Lombaj.

Ronac

Cestna dela

Zaradi prizadevanja občine so začeli z deli, da bi uredili prvi odsek ceste, ki vodi iz doline v našo vas. Gre za odsek iz Brišč v Skubince. Dela bodo stala 50 milijonov lir in skrajni čas je že bil, da so začeli obnavljati in modernizirati tudi pri nas to cesto, ki je bila doslej v skrajno obupnem stanju.

BEŽEN OBISK NA STARI GORI

NABOŽNA KNJIŽICA V SLOVENŠČINI

Za beneške Slovence in druge slovenske obiskovalce Stare gore so prvič po prepovedi fašizma izdali okusno brošurico "Devetdnevnica", v slovenskem jeziku

«Devetdnevnica» namenjena beneškim slovenskim romarjem, ki trumoma prihajajo na Staro goro

Te dni smo se mudili na Stari gori. Presenetila nas je zapuščeniost in osamljenost te znane slovenske božje poti, če pa povemo, da smo bili na Stari gori v začetku marca, smo povedali vse. Pač ni bil čas romanj in obiskov, zato pa so na Stari gori tembolj peli lopate in krampi — Stara gora se namreč z obnavljanjem in prezidavanjem pripravlja na bodočo sezono.

Kljub temu pa smo bili prijetno presenečeni, ko smo v trgovini s spominki, razglednicami in drugimi votivnimi predmeti naleteli tudi na drobno brošurico s slovenskim naslovom «DEVETDNEVNICA k Materi božji na Stari gori». Še bolj pa smo bili presenečeni, ko smo brošurico odprli in v uvodnem poglavju pod naslovom «Zgodovinski podatki» naleteli na naslednje besedilo:

«Stara Gora je božja pot Beneških, vseh Slovencev. Tu se srečata slovenski in furlanski svet.

Ze od 10-11 stol. so se tu naseljevali Slovenci in ustanavljali vasi. To svetišče je še od daljnih časov cilj slovenskih romarjev, zato tudi imenujejo

ZANASE gospodinje

★ Masten madež v knjigi očistimo z mešanico magnezije in bencina. Ko se posuši, magnezijo odpihamo ali narahlo zbrišemo. Če je madež trdovraten, postopek ponovimo.

★ Pokanje linoleja zaustavimo, če ga namažemo z glicerinom.

★ Osmojeno perilo moramo takoj oprati v čisti vodi. Če to ne zadostuje, ga poškopimo z borakovo vodo in nato splaknemo še s čisto. Po potrebi postopek ponovimo.

★ Sveže madeže od jedi popijemo na kravati najprej s kruhovo sredico, nato pa očistimo madež še s krpico, pomočeno v topli vodi.

★ Zelo umazane okenske okvirje očistimo z milnico.

★ Kokosove tekače bomo najboljše očistili, če jih bomo izprašili in skrtačili s slano vodo.

★ Glavniki bodo spet čisti, če jim bomo odstranili umazanijo v vodi, ki vsebuje boraks.

★ Sipe lepo očistite z vodo, ki ste ji prilili malo špirta.

★ Če nam v novih čevljih močno drsi, podrgnemo, podplate s steklenim papirjem.

★ S toplo vodo se bo perilo lepo enakomerno navlažilo.

Furlani Marijo na Stari Gori: Stara Slovenska Marija.

Svetišče je postavljeno na vzpetino, tako da jo okolne vasi dobro vidijo.

Sedanja cerkev ni prvotno svetišče. Prva stavba je bila postavljena že leta 585 po Kr; s časom so dozidali razna poslopja, tako da je bila cerkev ne samo božja pot, ampak gotovo zavetišče v turških časih in v vojnih nevarnostih. Leta 1650 so začeli na staro cerkev zidati novo; stare niso podrli, pač pa jo spremenili v kripto ali spodnjo cerkev.

Leta 1913 so svetišče na Stari Gori dodelili v oskrbo beneškemu Patrom Frančiškonom Kapucinom. Leta 1922 je bila čudežna Marijina Počeba slovesno kronana.

Romarska pot na Staro Goro je postala s časom vsem znana. Tisoče in tisoče Marijinih otrok prihaja k temu zavetišču objokanih; odhajajo

pa s svetim mirom v srcih.

Razen beneških, goriških in tržaških Slovencev prihajajo tudi Slovenci iz Koroške. Med Sv. Mašo pri Marijinem oltarju vsa cerkev moli in poje po slovensko; številne so slovenske procesije, ki jih romar sreča na poti le k Mariji.

Našim ljudem je Stara Gora svetilnik na poti v življenje. Slovenski narod je bil vsa dolga stoletja varuh starogorskega svetišča in Marija je bila in je še varuhinja njegova. Slovencev je Stara Gora draga in Slovenci so dragi Mariji.

Brošurica je natisnjena zelo okusno in ima barvne platnice. Ko smo se pozanimali, od kod slovenska nabožna knjižica na Stari gori, so nam pojasnili, da so jo pač morali natisniti v slovenščini na zahtevo in željo beneških slovenskih romarjev in sploh Slovencev, ki prihajajo na izlet in obisk na to prelepo izletniško točko v Beneški Sloveniji.

Stara gora, sloveča slovenska in furlanska božja pot, kjer stoji starodavna cerkev, posvečena Materi božji. Od tu se nudi krasen in obsežen razgled, zato je Stara gora tudi priljubljena izletniška točka, posebno odkar vodi tja dobra asfaltirana cesta

Kakuo se za dobar kup opita praseta

Kajšen kmet bo jau, de je narbuojs fuotar za praseta pitat. sjerk, krompir an kostanj. Mi vam čemò povjedat, de se lahko praseta opita buojshe an buj za dobar kup. Ta fuotar je suha djetelja an senuo. Vi se bosta višno smejal temu, a prove, ki so jih nardil u dostih krajih, so pokazale, de je tuo rjes.

Dajte u koritu prasetam dost suhe djetelje an sena an tuo takuo kot je, brez potrebe, de jo režite. Če bi tisto suho hrano rjezal, bi biu prase parmuoran pojest poleg lišcja, ki je tist, ki imà sostanco, tud tardo steblo, ki ne pita, ampa djela samo težo želodcu. Iz kupa nezrjezane djetelje si senà se prase izbere samo tiste fine perje an tisto ga narbuji ridi. Tuo kar prasetu ostane lahko nucate za stejo.

Vinski kis

Ponavad se par nas zlo povaršno djela vinski kis, kot de bi tuo ne bluo neč važno. Nekatjeri nucajo celuo smardliu kis, zak' več ljet nalivajo vodo na stare tropine, ki že gnijejo. Dostim kmetom se zdi škoda tropin za kis, zak' jih nucajo za žganje kuhat, na usakdanji nuc kisa pa ne pomisljo, čeglih je kis buj važen kot

alkohol. Dober vinski kis se napravi takuole:

Kar je mošt izstisnjen naj se dajo tropine hitro u sod, de ne ratajo rjave, zak' drugač bi kis imèu okus po tropinah. Potlé naj se nalije na tropine čiste vode, de se pokrijejo. Dodajte, če imate še malo špirta al' žganja, če pa tega nimate, pa malo starega vinskega kisa. Potlé muora tuo stat u toplem prastoru. Parvi dan je trjeba use dobro premješat potlé se pa pusti u mjeru an se pokrije z redko cunjjo, de muora priti ajar notar. Čez nekaj tjednu naj se stisne an se napuni sod s tistim kisom, a se ne smije preveč tardò zatakmit, zak' muora u kis prit še nimar malo ajarja.

SVEČANA PROSLAVA V AOSTI

DVAJSET LET POSEBNEGA STATUTA DEŽELE DOLINE AOSTA

Deželne volitve, ki bodo 21. in 22. aprila letos, bodo gotovo prinesle presenečenje in zmago naprednim in avtonomističnim silam te dežele

26. februarja je minilo 20 let, odkar je bil sprejet zakon o posebnem statutu, s katerim je bila Dolina Aosta, kjer prebivajo prebivalci francoskega jezika, priznana avtonomija.

Ob tej priložnosti je bila v Aosti svečana proslava, ki so se je udeležili predstavniki državnih in drugih oblasti ter predstavniki vseh dežel s posebnim statutom.

Že z odlokom z dne 7. septembra 1945. je bila prebivalcem s francoskim jezikom priznana pravica, da pri občevarju s političnimi, upravnimi in sodnimi oblastmi (razen pri izreku razsodb) uporabljajo v javnih listinah francoski jezik. Pouku italijanščine in francoščine v šolah vseh stopenj je določeno enako število ur. Deželni svet je pooblaščen, da revidira meje občinskih okrožij na osnovi položaja, kakršnem je bil pred letom 1922 in ponovno uvede imena krajev, ki so bila zatrta ali spremenjena za časa fašistične oblasti.

Dolina Aosta je med tistimi deželami, ki jim je bil priznan poseben statut in sicer med Sicilijo, Sardinijo, Tridentinsko-Južno Tirolsko in Furlanijo-Julijsko Benečijo.

Do priznanja posebnega statuta za omenjenih pet dežel je prišlo predvsem zato, ker so avtonomistična gibanja, ki so nastala po vojni in pa potrebe zavarovati narodnostne manjšine ali pa obstoj med-

narodnih dogovorov, zahtevali poseben režim za ta področja. Tako so bili posebni statuti zakonito priznani 26. februarja 1948. za Dolino Aosta, Sardinijo, Tridentinsko-Južno Tirolsko in Sicilijo, medtem ko je bil poseben statut za Furlanijo-Julijsko Benečijo potrjen 31. januarja 1963. Tako pozna rešitev, ki jo sicer predvideva ustava, je bila za Furlanijo-Julijsko Benečijo sprejeta zato, ker so pričakovali, da bo rešeno tržaško vprašanje.

Pokrajinske volitve v Dolini Aoste so bile razpisane za 21 in 22 april t.l. Izvolili bodo 35 deželnih poslancev. Pred štirimi leti je zmagal na volitvah avtonomistični blok nad krščansko demokracijo in desnico. Avtonomistični blok so sestavljali komunisti, socialisti in «Union Valdôtaine». Union Valdôtaine je katoliško francosko avtonomistično gibanje in ni povezano s krščansko demokracijo, ki nasprotuje avtonomističnim težnjam prebivalstva francoskega jezika.

Omenjeni blok je bil na oblasti dežele dve leti, potem pa so se odcepili po nalogu Rima trije socialistični poslanci in s tem prispevali k ustanovitvi levega centra tudi v tej deželi.

Odgovor, kdo bo v novem vodstvu dežele, in možna so presenečenja, pa bodo najbolj pokazale deželne volitve 21. in 22. aprila letos v Dolini Aosta.

Ozemeljske spremembe v videmski provinci

S PRVE STRANI

tih podvojilo in s tem postalo tretje največje mesto v deželi Furlanija-Juljska Benečija in pustilo za sabo celo Gorico.

Kje so vzroki tako naglega razvoja Pordenona?

Nedvomno v gospodarski podjetnosti in silnem razmahu industrije v tem mestu. Na prvem mestu moramo vsekakor omeniti veliko tovarno « Zanussi - Rex », ki je s proizvodnjo gospodinjskih strojev dosegla prvo mesto glede na vrednost proizvodnje in število zaposlenih in pustilo za sabo celo tržaške in tržiške ladjedelnice. Dalje je tu nova industrija kot so to-

varna tekstilnih strojev « Savio » in keramična industrija « Scala » ter seveda še vrsta večjih in manjših tovarn in podjetij, kar je vse prispevalo h gospodarskemu in seveda tudi ostalemu napredku ne samo mesta Pordenona, temveč celotnega področja nove province.

Kljub nasprotovanju nekaterih krogov in tudi dela lokalnega furlanskega tiska, ki je verjetno izviralo bolj iz sentimentalnih vzrokov, manj pa iz realizma obstoječega stanja, je ustanovitev nove province Pordenone vsekakor korak naprej k avtonomiji in napredku gospodarstva in razvoja nove province.

vaš čas pridobi vso svojo vrednost!

slovar udine

UDINE
Via Chiassari, 4
Tel. 04321 2 3

s poslovalnicami:

- « TRGOVSKA HIŠA », Tomšičeva ul. 2
- « Blagovnica s stanovanjsko opremo », Wolfova ul. 1
- « KONFEKCIJA ELITA », Čopova ul. 7

Obiščite nas in nam zaupajte svoje želje tudi v letošnjem letu!

